

A gazdasági ló és az angol telivér.

Hazánkban minden egészségesen gondolkozó lótenyésztő tisztában van már azzal, hogy az általános használatra való ló, nem szabad, hogy csupa vér és ideg legyen, hanem kell, hogy megfelelő gyorsaság mellett kitartó is legyen s hogy ezen kettős képessége olcsón álljon rendelkezésre.

Különösen elengedhetetlen feltétel mindez a gazdasági lónál hazánkban, a hol a viszonyok általában meg nem engedik, hogy külön igás lovat tartsunk a nehéz, lassu munkára s külön a könnyebb, gyorsabb munkára, hanem a hol a jövedelmezőség szempontjából is többnyire szükséges, hogy a gazdasági ló mindenféle munkát megfelelően végezni tudjon, sőt, hogy még katonalónak is beválják.

Ily körülmények között felettébb fontos kérdés az, hogy az általános használati ló tenyésztésére s annak további fejlesztésére melyik tenyészlő ígér vagy mutat fel többet? Vajjon az angol, vagy az arabs telivér, avagy az angol vagy arabs fél vér-e?

Az arabs vér hivei ép oly gyorsan készen vannak az erre vonatkozó felelettel, mint az angol vér hivei; t. i. az egyik erre, a másik arra esküszik; pedig én előttem nem kétséges többé, hogy a középen van az igazság.

Vizsgáljuk meg csak e dolgot elfogulatlanul ép úgy a gyakorlat, mint az elmélet alapján, mert így valószínűleg legjobban kideríthetjük a valót s eképen legjobban tájékozódhatunk a teendők felől.

Nézzük először is az arabs, aztán az angol leli vér tulajdonait.

A nemes, vagy is az u. n. telivér arabs ló egy őseredeti fajtához tartozó állat, mely több ezer év alatt, sulyos megpróbáltatások közben nyerte becses képességeit.

Alkata, mint azt láthatjuk, kis szabásu, ép úgy magasságban, mint hosszúságban. A test mozgatására hivatott szervek, t. i. maga a csontalap és az izomzat is, csak mérsékelt fejlettségű. A mozgásra s különösen a gyors haladásra első sorban fontos lábak csontjai rövidek, következésképp az azokat mozgató izmok se hosszúk, de elég vastagok, ennél fogva - tekintve, hogy a far és mar sem nagy nem a gyors, hanem a kevésbé sebes, de aztán kitartó mozgás céljaira mondható alkalmasabban berendezettnek, a következő élettani és erőműtani. tények alapján, melyeket a gyakorlat is igazol.

Az izmok, mint ismeretes, az agyból eredő idegekkel állnak kapcsolatban, tehát az akarattól függően huzódnak össze és ernyednek el megint. Inas végeikkel, mint tudjuk, csontokra vannak megerősítve és pedig rendszerint ízületekben összekötött két vagy több csonton, következésképp összehúzódván, ezen csontokat az ízületekben egymáshoz a hajlításkor közelebb huzzák, egymástól a feszítés közben pedig eltávolítják.

Ilyen kétféle, ellentétes munkájú, t. i. hajlító és feszítő izmok tehát a test helyből való kimozdulásának végrehajtói.

Már most a hosszabb és magasabb testen s a hosszabb csontu lábakon, hosszabbak az izmok is, azonban egyszersmint keskenyebbek és vékonyabbak is; ellenben a rövid, alacsony testen s a rövid csontu lábakon rövidek az izmok is, de rendszerint egyidejüleg szélesebbek és vastagabbak is.

Az izmok pedig, minél több, rugalmasan összehúzódni képes rostból állnak s minél hosszabb méretből huzódnak össze minél kisebb méretbe, annál több erőegységgel viselik a test és a lovas sulyát s annál sebesebben továbbítják a testet és vele a lovas, vagy jármüvet. De a miképen nem a rövid és vastag, hanem a keskeny és hosszú gummiszalag tágul ki és veszi el rugalmasságát hamarább, azonképen az izom is. Másrészt egy bizonyos idő keretén belül minél gyorsabban, tehát minél többször kénytelen az izom összehúzódni s ismét elernyedni, annál hamarább áll be a kifáradása. Innen van, hogy a már alkotásánál fogva lassabban mozgó arabs ló győzősebb, és hogy az alkotánál fogva gyors mozgásra alkalmasabb angol ló sebesebb, de kevésbé kitartó.

Hogy az angol telivér ló csakugyan a gyors, de kevésbé kitartó mozgásra van kedvezőbben alakulva, azt tüstént felfoghatja az, a ki ezen ló történetére és alakulására egy pillantást vett.

Az angol telivér ló mint ismeretes, egy oly fajtához tartozik, a mely a tenyésztésnek köszöni

eredetét. Kétszáz év előtt arabs, perzsa és berber, meg más fajtájú keleti és valószínűleg nyugoti lovak összekeverése útján állította elő a zsenialis angol tenyésztő. Célja az volt, hogy az arabs lóban ismert győzősség fentartásával oly lovat létesítsen, mely amannál nagyobb és gyorsabb. De az előbb jelzett élettani és erőműtani törvényeket kijátszania nem sikerült; lett tehát az angol telivér ló egy az arabsnál nagyobb, kevésbé tetszetős, de a gyors mozgás céljaira jóval alkalmasabban alakult állat annál inkább, mert a lefolyt kétszáz év alatt a továbbtenyésztésnek egész menete, az idomításnak és kipróbálásnak egész formája nem a győzősség, hanem a sebesség fokozására volt alapítva, abban a még ma is uralkodó balhiedelemben, hogy minél sebesebb a ló, annál kitartóbb is.

Hát ha az angol telivér ló valamely tipikusabb példányára egy pillantást vetünk, látjuk, hogy ez az állat nagy földön áll és sok levegőt szorit ki helyéből, mert hosszú is, magas is s aránylag vastag is. Végtagjainak csontjai hosszuk, ilyenek az erő kifejtés tényezői az izmok is; szóval hatalmasan fejlődött mindazon testrésze, a mely a mozgásban való *gyorsaság* kifejtésénél szerepel, de nincs egyszersmind előnyösen alakulva épen e miatt arra, hogy kitartó is lehessen oly nagy fokban, a mily fokban gyors.

Már most ha felvetjük az egyedül fontos kérdést, hogy az általános használatra szánt ló akkor jobbe, a mikor rendkívül gyors, de nem elég kitartó, vagy akkor-e, ha rendkívül kitartó, de nem elég gyors, hát azt hiszem, lehetetlen másképp felelni, mint hogy: legyen, *a mennyire lehet*, gyors is, de kitartó is.

Mínt hogy negyedik eset egyáltalában nem lehetséges sem élettani, sem erőműtani alapon, hát meddő erőlködés volna elvitatni akarni, hogy a mely lóban az arabsnak győzősége és kis igényüése s az angolnak nagy teste és gyorsasága a nagyobb igényüességgel alkalmasan. *egyedül* van, az az általános használatra való legjobb ló, az a legkívánatosabb gazdasági ló, az a legmegfelelőbb katonaló.

Ily szempontból határozottan kárhoztatandó tehát az anglómánia ép úgy, mint az arabománia, vagyis egyedül elfoglalható álláspont e tekintetben úgy az arabs, mint az angol telivérnek, mint általános nemesítő anyagnak a megbecsülése és fentartása.

Nem szenvedhet kétséget a mondottak folytán, hogy az arabs félvér mint ilyen s az angol félvér is mint ilyen, nem léphet nyomába az *általános használatra* való ló produkálásában az arabs és angol telivérnek; vagyis tehát, hogy hazánk lótenyésztésének valóságos aranykora az lesz, a melyben más mint angol és arabs telivér ló, nem fog hágni. Egyik vagy másik iránynak *kizárólagos* követése azt a veszélyt hordozza magában, hogy lóállományunk testnagyságban eltörpül s gyorsaságából veszít s ellenkező esetben hogy lovaink csupa ideg és vérré válnak, gyorsakká lesznek, de győzőségükből veszítenek.

Ily kizárólagos célnak követése indokolt lehet tehát specialiter, de nem generaliter s mert a fontosabb cél minden országban az általános és nem a különleges ló tenyésztése, hazánkban is ennek kell lennie azon tenyésziránynak, a mely minden eszközzel istápolandó.

Jó gazdasági ló *jó* angol telivér nélkül nem képzelhető; *jó* alap anyag *jó* keleti vér t. i. arabs telivér nélkül nem gondolható; hadd lovagoljanak hát egynémelyek nálunk vagy külföldön kizárólag az angol ló mellett, vagy kizárólag az ellen, mi ne tágítsunk a mellől, hogy úgy az angol, mint az arabs telivér - de mindkettőből csak a *jó* - az, a mi *általánosan* jól használható lovat ad, de külön-külön és kizárólag többé soha, mert az időknek az a folyása, amikor külön az arabs is, vagy spanyol is megfelelt, régen lejárt, az a folyása pedig, hogy az angol egymagában megfelelt és megfelel, soha se volt és sohase lesz.

1893. december 13.

Monostori Károly.